

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

31.05.2023. Nr. 1-5/141

**Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību un
sodu politikas apakškomisija**
juridiska.komisija@saeima.lv

*Par kritērijiem administratīvās atbildības piemērošanā
par naida runu*

Vārda brīvībai demokrātiskā sabiedrībā ir ļoti plašas robežas, ietverot pat viskritiskākos viedokļus, kas liekas nepieņemami kādai sabiedrības daļai. Tomēr vārda brīvības aizsardzību nebauda naida runa. Naida runa, kas vērsas pret kādu mazākumgrupas pārstāvi, atstāj negatīvu kopumā uz visu sabiedrību un demokrātiskajām institūcijām.

Starptautiskajos dokumentos uzsvērts, ka naida runas apkarošanā jāizmanto piemēroti un proporcionāli līdzekļi atkarībā no izteikumu smaguma. Kriminālatbildība paredzama tikai par smagākajiem gadījumiem. Savukārt vieglākajos gadījumos nosakāma administratīvā atbildība. Tāpat liels uzsvars liekams uz nejuridiskiem līdzekļiem, tādiem kā sabiedrības izglītošana un informēšana.

Tiesībsarga redzeslokā jau ilgu laiku ir jautājums par administratīvās atbildības noteikšanu attiecībā uz naida runu. Minētais jautājums fragmentāri ir ticis debatēts dažādos formātos un tiesībsarga pozīcija jau nemainīgi pēdējos gadus ir, ka valstī būtu jāparedz arī administratīvā atbildība par naida runu. Par šo tiesībsargs informēja arī savā pēdējā gada ziņojumā par 2022. gadu.

Turklāt tiesībsargs 2023. gada sākumā vērsās pie 14. Saeimas, informējot par vienpadsmit neatliekami risināmiem jautājumiem, tostarp par nepieciešamību noteikt administratīvo atbildību par naida runu attiecībā uz nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšanu, kā arī par sociālā naida un nesaticības izraisīšanu.¹

Atsaucoties uz tiesībsarga gada ziņojumā pausto, 2023. gada 2. maijā Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību un sodu politikas apakškomisijā norisinājās diskusija “Par ierosinājumu paredzēt administratīvo atbildību par naida runu attiecībā uz nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšanu, kā arī par sociālā naida un nesaticības izraisīšanu”. Minētajā sēdē piedalījās arī tiesībsarga pārstāvji, atbildot uz apakškomisijas priekšsēdētāja jautājumiem par to, vai par naida runu būtu jāparedz gan administratīvā, gan kriminālā

¹ [Tiesībsarga vēstule 14. Saeimai](#) un [vēstules pielikums attiecībā uz naida runu](#)

atbildība, kā arī pēc kādiem kritērijiem, tiesībsarga ieskatā, var norobežot abu atbildību veidus.

Sēdes noslēgumā apakškomisijas priekšsēdētājs A. Judins lūdza Iekšlietu ministriju, tiesībsargu, Tieslietu ministriju, Prokuratūru u.c. sagatavot savu viedokli par administratīvās atbildības paredzēšanu par naida runu, tostarp precīzi noformulēt kritērijus, kas varētu būt izmantoti, konstruējot administratīvā pārkāpuma sastāvu.

Ievērojot minēto, tiesībsargs atkārtoti uzsver nepieciešamību noteikt administratīvo atbildību par naida runu, to pamatojot gan ar to, ka ir liela daļa komentētāju, kas ar naidpilniem izteikumiem vērsušies pret mazaizsargātām grupām, tomēr palikuši nesodīti, tādējādi raisot nesodāmības sajūtu, gan ar to, ka kriminālā atbildība būtu piemērojama tikai smagākajās lietās². Turklāt arī eksperti ir uzsvēruši “alternatīvas jeb vieglākas atbildības” par naida runu noteikšanu. “[..] iepazīstoties ar Latvijas tiesu spriedumiem saistībā ar Krimināllikuma 78. un 150. pantu, ne vienmēr ir radusies pārlicība, ka krimināli sodītā naida runa atbilst visiem naida runas kritērijiem, kā arī absolūtā vairumā gadījumu tiesa piespriedusi nosacītu sodu. Vadoties no minētā, būtu pamatots iemesls noteikt administratīvo atbildību par naida runu.”³

Līdz ar to, līdztekus kriminālatbildībai, ir nepieciešams noteikt arī administratīvo atbildību par naida runu.

Savukārt, kas attiecas uz kritērijiem administratīvās atbildības par naida runu nošķiršanā no kriminālatbildības, visupirms uzsverams, ka tiem ir jābūt pietiekami skaidriem un saprotamiem kritērijiem, lai tiesību piemērotajiem nerastos šaubas par to, kā rīkoties. Līdz ar to kritēriju noteikšanā iesaistītajām pusēm ir jābūt konsekventām un kritērijiem jābūt nepārprotamiem.

Tiesībsargs piedāvā sekojošu kritēriju, kuru varētu izmantot, konstruējot administratīvā pārkāpuma sastāvu:

vardarbības vai draudu elements – Krimināllikuma 78. panta pirmā daļa paredz kriminālatbildību par darbību, kas vērsta uz nacionālā, etniskā, rasu vai reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšanu. Savukārt šī panta trešā daļa kā kvalificēts sastāvs paredz kriminālatbildību par šā panta pirmajā daļā paredzēto darbību, ja tā saistīta ar vardarbību vai draudiem vai ja to izdarījusi organizēta grupa.

Līdz ar to administratīvā atbildība varētu tikt paredzēta tajos gadījumos, kad izteikumi nav saistīti ar vardarbību vai draudiem. Pēc būtības tas paredzētu to, ka Krimināllikuma 78. panta pirmā daļa tiktu pārnesta uz administratīvās atbildības sistēmu. Pārējie kvalificējošie apstākļi tiktu saglabāti krimināltiesību sistēmā.

Tas pats princips būtu attiecināms arī uz Krimināllikuma 150. pantā ietverto kriminālatbildību par sociālā naida un nesaticības izraisīšanu. Papildus pie Krimināllikuma 150. panta atzīmējams tas, ka administratīvā atbildība būtu paredzama tajos gadījumos, kad nav konstatējams būtisks kaitējums, ko kā obligātu prasību šobrīd paredz Krimināllikuma 150. panta pirmā daļa.

Vienlaikus norādāms, ka ar naida runas iekļaušanu administratīvās atbildības sistēmā būtu jārisina arī jautājums par datu iegūšanu no elektronisko sakaru komersanta,

² Šajā sakarā sk. Eiropas Savienības Pamatlēmumu – Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm, kā arī: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>.

³ Dr.iur. Kristīne Dupate. Naida noziegumi un naida runa: starptautiskie standarti un Latvijas tiesiskais regulējums. Jurista vārds. 2022. gada 21. jūnijs.

ko šobrīd Administratīvās atbildības likums paredz tikai lietās par fizisku un emocionālu vardarbību pret bērnu (Administratīvās atbildības likuma 112. panta otrā daļa). Līdz ar to minētā norma būtu papildināma arī ar lietām par naida runu.

Visbeidzot tiesībsargs vēlas uzsvērt, ka, lai gan administratīvo pārkāpumu tiesībās pašlaik darbojas t.s. vainojamības koncepts, kas neprasa vērtēt personas psihisko attieksmi pret likumpārkāpumu, tostarp personas nodomu, tomēr jau šobrīd Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 13. pants un 13.¹ pants paredz vērtēt, kāds ir bijis mērķis izdarīt konkrēto administratīvo pārkāpumu. Līdz ar to arī naida runas gadījumā būtu jāvērtē konkrēto izteikumu mērķis, tādējādi novēršot iespēju piemērot administratīvo atbildību par jebkādu izteikumu, kas apvaino, šokē vai uztrauc valsti vai kādu sabiedrības daļu. Turklāt jau šobrīd Administratīvās atbildības likuma 11. panta pirmā daļa paredz vērtēt to, cik lietderīgi ir uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu atkarībā no radītā apdraudējuma tiesiski aizsargātajām interesēm.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu